

Ghid privind metodologia de evaluare a populațiilor de urs, lup, râs și pisică sălbatică

1. Date generale

Carnivorele mari (ursul, lupul și râsul) sunt specii de vârf ale piramidei trofice și sunt considerate ca fiind specii cheie în funcționarea ecosistemelor și implicit în menținerea echilibrului din cadrul biocenozelor.

Regiunea carpatică a României, deși reprezintă mai puțin de 2% din suprafața Europei, susține populații viabile și stabile de carnivore mari: 30% din efectivele europene de lupi, 35% din efectivele de urși bruni și 25% din efectivele de râși. Aceste carnivore de talie mare reprezintă specii simbol pentru conservarea biodiversității în Europa. Ele au un rol important în ecosistem prin controlul “top-down” pe cel care îl exercită pe teritorii întinse asupra populațiilor pradă. Astfel, prezența acestor specii indică habitate naturale cu o valoare ecologică ridicată și ecosisteme funcționale, ce pot constitui un model pentru reconstrucția ecologică în alte regiuni ale Europei.

2. Legislația în domeniu

Directiva Consiliului 92/43/EEC privind Conservarea Habitadelor Naturale și a Faunei și Florei Sălbatică (Directiva Habitate), reprezintă una dintre reglementările de bază pentru protecția naturii în țările Uniunii Europene. Țările membre ale Uniunii Europene trebuie să armonizeze prevederile naționale legale în concordanță cu aceste Directive. Ursul, lupul, râsul și pisica sălbatică sunt menționate în Anexa II a Directivei, care include specii de faună și floră sălbatică de interes comunitar a caror conservare necesită declararea de Aree Speciale de Conservare – SAC - formând rețeaua ecologică Natura 2000.

De asemenea, aceste specii sunt listate în **Anexa IV a O.U.G. nr. 57/2007** ca specii de interes comunitar, care necesită protecție strictă și a căror capturare, ucidere și perturbare este interzisă. În concordanța cu art. 16 al Directivei, țările pot face anumite derogări de la prevederile menționate mai sus în anumite condiții speciale. Deținerea, transportul, vânzarea sau schimbul exemplarelor speciilor din Anexa IV luate din sălbaticie este interzisă, cu excepția situațiilor în care acest lucru se face pentru prevenirea pagubelor serioase asupra șeptelului, în interesul sănătății și siguranței publice, în scopul cercetării și educației sau în scopul repopulării și reintroducerii acestor specii.

De asemenea, speciile *Ursus arctos*, *Canis lupus* și *Felis silvestris* sunt înscrise în Anexa nr. 2 la **Convenția privind conservarea vieții sălbatică și a habitatelor naturale din Europa**, adoptată la Berna la 19 septembrie 1979, la care România a aderat prin **Legea nr. 13/1993**.

Comerțul este de asemenea interzis prin **Regulamentul Comunității Europene nr. 338/97**, privind Protecția speciilor de faună și floră sălbatică prin reglementarea comercializării acestora. Acest document reglementează comerțul cu specii de floră și faună sălbatică în Uniunea Europeană și este o bază legală pentru implementarea convenției CITES, la care România a aderat prin **Legea nr. 69 /1994**. Speciile care sunt listate în Anexa A sunt specii la care comerțul este reglementat, deoarece se consideră că ar putea să le pună în pericol supraviețuirea.

Conform prevederilor **Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 57/2007** privind regimul ariilor naturale protejate, pentru speciile de plante și animale sălbatice terestre, acvatice și subterane, prevăzute în anexele nr. 4 A și 4 B, în care sunt incluse și speciile *Ursus arctos*, *Canis lupus*, *Lynx lynx* și *Felis silvestris* sunt interzise:

- a) orice formă de recoltare, capturare, ucidere, distrugere sau vătămare a exemplarelor aflate în mediul lor natural, în oricare dintre stadiile ciclului lor biologic;
- b) perturbarea intenționată în cursul perioadei de reproducere, de creștere, de hibernare și de migrație;
- d) deteriorarea și/sau distrugerea locurilor de reproducere sau de odihnă;
- f) deținerea, transportul, comerțul sau schimburile în orice scop ale exemplarelor luate din natură, în oricare dintre stadiile ciclului lor biologic.

În aceste condiții, Autoritatea publică centrală pentru protecția mediului poate acorda derogări, prin ordin al conducătorului autorității, cu avizul prealabil al Academiei Române, cu condiția să nu existe o alternativă acceptabilă, iar măsurile derogatorii să nu fie în detrimentul menținerii populațiilor speciilor respective într-o stare de conservare favorabilă în arealul lor natural, în anumite situații.

Derogările nu se acordă dacă există riscul ca acestea să aibă un impact negativ semnificativ de ordin calitativ sau cantitativ asupra populației care face obiectul derogării.

Derogările se acordă fie în scopul protecției speciilor sălbatice de floră și faună în pericol, fie în scopul prevenirii unor pagube importante, în special asupra culturilor agricole, animalelor domestice, pădurilor, pescăriilor, apelor și altor bunuri, fie în interesul sănătății și securității publice sau pentru rațiuni de interes social și economic și consecințe benefice de importanță majoră pentru mediu, sau în scop de cercetare științifică și educație. Implementarea procedurii de derogare permite, în condiții strict controlate, într-o manieră selectivă și într-o măsură limitată, capturarea sau deținerea unui număr limitat și specificat de exemplare din speciile de interes național și comunitar, care necesită o protecție strictă.

3. Necesitatea evaluării populațiilor de urs, lup, râs și pisică sălbatică

Creșterea preciziei estimărilor populațiilor de urs, lup, râs, pisică sălbatică este o cerință fundamentală în realizarea unui management eficient al populațiilor mamiferelor sălbatice în conformitate cu principiile gestionării durabile a patrimoniului natural și este o cerință a Uniunii Europene.

În context național, având în vedere dezvoltarea socio-economică a României, populațiile de carnivore mari sunt afectate atât cantitativ cât și calitativ de schimbările ce se vor derula în perioada următoare. Astfel, se impune implementarea acestei metodologii la nivel național care să adapteze sistemul curent de management la situația viitoare. Aceste cercetări sunt integrate în Strategia Națională privind Managementul Cinegetic în România, elaborată și implementată de Autoritatea de mediu (M.M.P /2011) prin organismele sale din teritoriu și gestionarii fondurilor cinegetice.

Astfel, pentru realizarea unui management cinegetic corespunzător este nevoie să se dezvolte un sistem de monitorizare prin care să se determine densitățile, mărimea populației, sporul natural, proporția între sexe și clase de vârstă, precum și relațiile dintre acestea într-un anumit teritoriu. Deoarece prin metodele clasice de evaluare nu se pot determina cu exactitate parametri amintiți anterior, se utilizează corelarea rezultatelor obținute, în scopul obținerii unor informații cât mai apropiate de situația reală din teren.

Pentru perioada 2006-2010, au fost elaborate Ordine de ministru anuale, care stabilesc un nivel maxim de intervenție în cazul speciilor urs, lup, râs și pisică sălbatică, în baza procedurii de acordare a derogărilor de la măsurile de protecție strictă a speciilor de floră și faună sălbatică, prin a căror implementare se dorește un impact pozitiv asupra stării de conservare a habitatelor naturale și a speciilor sălbatice de floră și faună protejate.

În conformitate cu prevederile Directivei Habitate, România are obligația să trimită Comisiei Europene un raport asupra derogărilor acordate. Pentru îndeplinirea acestor obligații este necesară realizarea unui studiu anual, al cărui beneficiar trebuie să fie Autoritatea de mediu.

4. Acțiuni specifice

Analiza metodelor de estimare a populațiilor de carnivore mari s-a făcut și la nivelul Grupului de Lucru al Specialiștilor în Biologia Urșilor din cadrul IUCN, cu specialiști din cadrul Asociației Internaționale a Cercetării și Managementului Ursului (IBA) și cu Grupul de conducere al Inițiativei Europene pentru Conservarea și Managementul Carnivorelor Mari (LCIE).

Acțiunea de evaluare a speciilor menționate se efectuează după următoarea metodologie:

1. Gestionarii fondurilor cinegetice realizează programarea și mediatizarea acțiunilor de evaluare a efectivelor de urs, lup, râs și pisică sălbatică pentru anul în curs.

2. Gestionarii fondurilor cinegetice, împreună cu Agențiile pentru Protecția Mediului, Institutul de Cercetări și Amenajări Silvice, Facultatea de Silvicultură și Exploatare Forestieră din Brașov, Fundația Carpați și reprezentanții nominalizați ai Direcțiilor Teritoriale de Regim Silvic și Vânătoare, pot să participe la acțiunea de evaluare în teren și să verifice corectitudinea datelor înregistrate. La aceste echipe mixte pot fi cooptați și reprezentanți ai altor institute de cercetare, universități și ONG-uri care își exprimă dorința de a participa.

3. Evaluarea se realizează pe fonduri cinegetice și se centralizează la nivel de județ, pe gestionari și pe specii.

4. Pentru a se evita dubla înregistrare, analiza datelor rezultate din fișele de observații și centralizatoarele alcătuite la nivel de fond cinegetic se realizează la nivel de județ.

5. Datele, la nivel de fond cinegetic și gestionar trebuie să fie prezentate la nivel de județ Agențiilor de Protecția Mediului, pe hârtie și în format electronic.

6. Situațiile centralizate la nivel de județ și analizate de Agențiile de Protecția Mediului se transmit cu observațiile acestora la Agenția Regională pentru Protecția Mediului. Agenția Regională pentru Protecția Mediului transmite datele centralizate pe județe la Agenția Națională pentru Protecția Mediului.

7. Împreună cu datele centralizate pe județ, se fac propuneri de niveluri de intervenție pentru speciile urs, lup, râs și pisică sălbatică pe gestionari.

8. Propunerile de niveluri de intervenție au la bază nivelul pagubelor înregistrate conform legislației în vigoare, situația efectivelor reale comparative cu cele optime, tendința și structura populației.

9. Gestionarii fondurilor cinegetice au obligația de a colecta probe pentru analize genetice, provenite de la exemplarele care au fost recoltate.

În vederea realizării obligațiilor prevăzute în "Directiva Habitate" și a unei baze de date referitoare la aspecte ecologice și genetice ale populațiilor de urs, lup, râs și pisică sălbatică, se fac măsuratori și se colectează probe biologice separate de la exemplarele extrase din numărul alocat nivelului maxim de intervenție pentru fiecare specie în parte.

Fiecare gestionar are obligația de a colecta aceste probe de la exemplarele recoltate și de a le depozita în condiții speciale, până când le trimite la laboratorul de la ICAS Brașov. Probele biologice constau din:

- 20 de fire de păr cu rădăcină sau o bucată de piele de cca 1 cm² ;
- țesut hepatic sau muscular introdus în eprubetă specială, care conține alcool pentru conservare.

Pentru urs, determinarea vârstei indivizilor se realizează prin studiul premolarului din spatele caninului. Acesta se va extrage de la exemplarele capturate și se va trimite împreună cu probele descrise mai sus.

Toate probele biologice au etichetă de identificare, care prezintă următoarele informații: specia, tipul probei, locația, sexul și vârsta aproximativă a exemplarului de la care s-au prelevat probele.

Metodele estimării populațiilor de urs, lup, râs și pisică sălbatică

I) Pentru urs se aplică următoarele metode:

a) Metoda identificării exemplarelor după urme – se măsoară și se fotografiază în prezența unui instrument de măsură (riglă, ruletă etc.) urma proaspătă și, dacă este posibil, urma pârție pe zăpada sau pe sol moale, apoi se înregistrează pe fișele de observație, conform modelului anexat.

*Talpa anterioară
a piciorului de urs*

*Talpa posterioară
a piciorului de urs*

Urmă pârție de urs

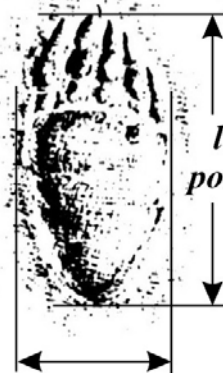

*Urmă tipar de urs
(anterioară)*

*lățime labă
anterioară (cm)*

*Urmă tipar de urs
(posterioară)*

*lungime labă
posterioară (cm)*

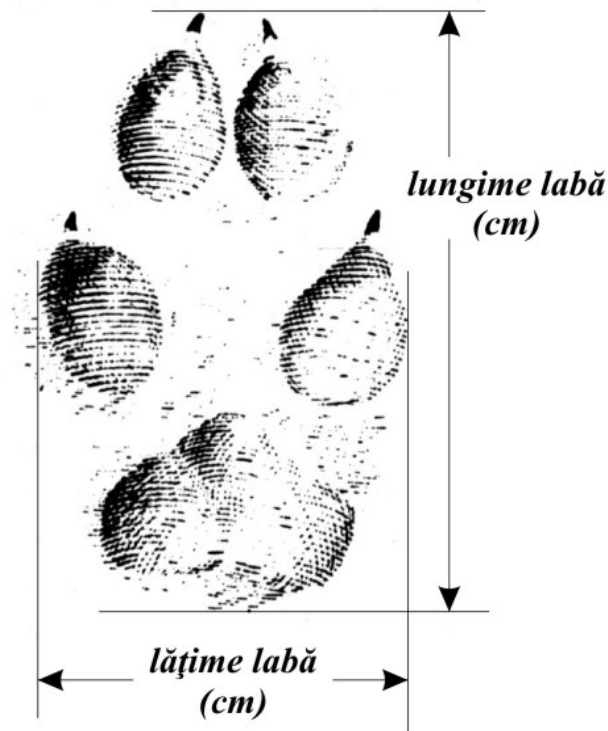
*lățime labă
posterioară (cm)*

b) Metoda unităților reproductive – se masoară urmele fiecărei femele cu pui, se fotografiază în prezența unui instrument de măsură urma femelei și urma femelei și a puilor, și dacă este posibil urma pârție a femelei cu pui. Apoi se înregistrează în aceeași fișă cu mențiunea "pui din anul curent" sau "pui din anul precedent".

c) Metoda estimării populației după numărul de masculi de la locurile de hrănire – se identifică toți masculii ce apar la locurile de hrănire indiferent de vârstă, se masoară urmele lăsate de aceștia și se face o fotografie în prezența unui instrument de măsură sau o descriere a lor în caietul de observații.

II) Pentru lup a fost aleasă identificarea mărimii haiticurilor după urmele pârție lăsate pe zapadă sau sol și fotografiate, corelată cu mărimea medie a teritoriului. La acest numar se adaugă un procent de 10% reprezentat de indivizii aflați în dispersie. Dacă în fondurile cinegetice vecine se înregistrează haiticuri cu același număr de membrii, acestea sunt considerate ca fiind un singur haitic.

Urmă tipar de lup

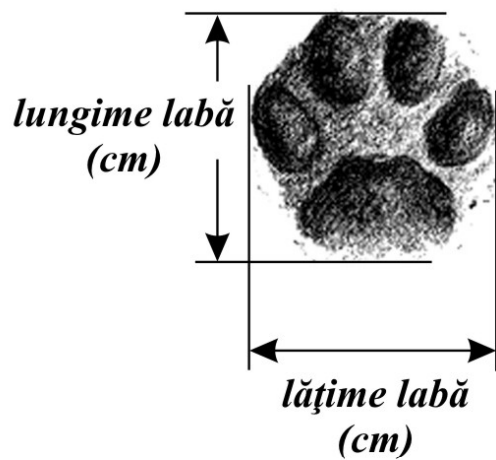
Urmă pârție de lup

Talpa piciorului de lup

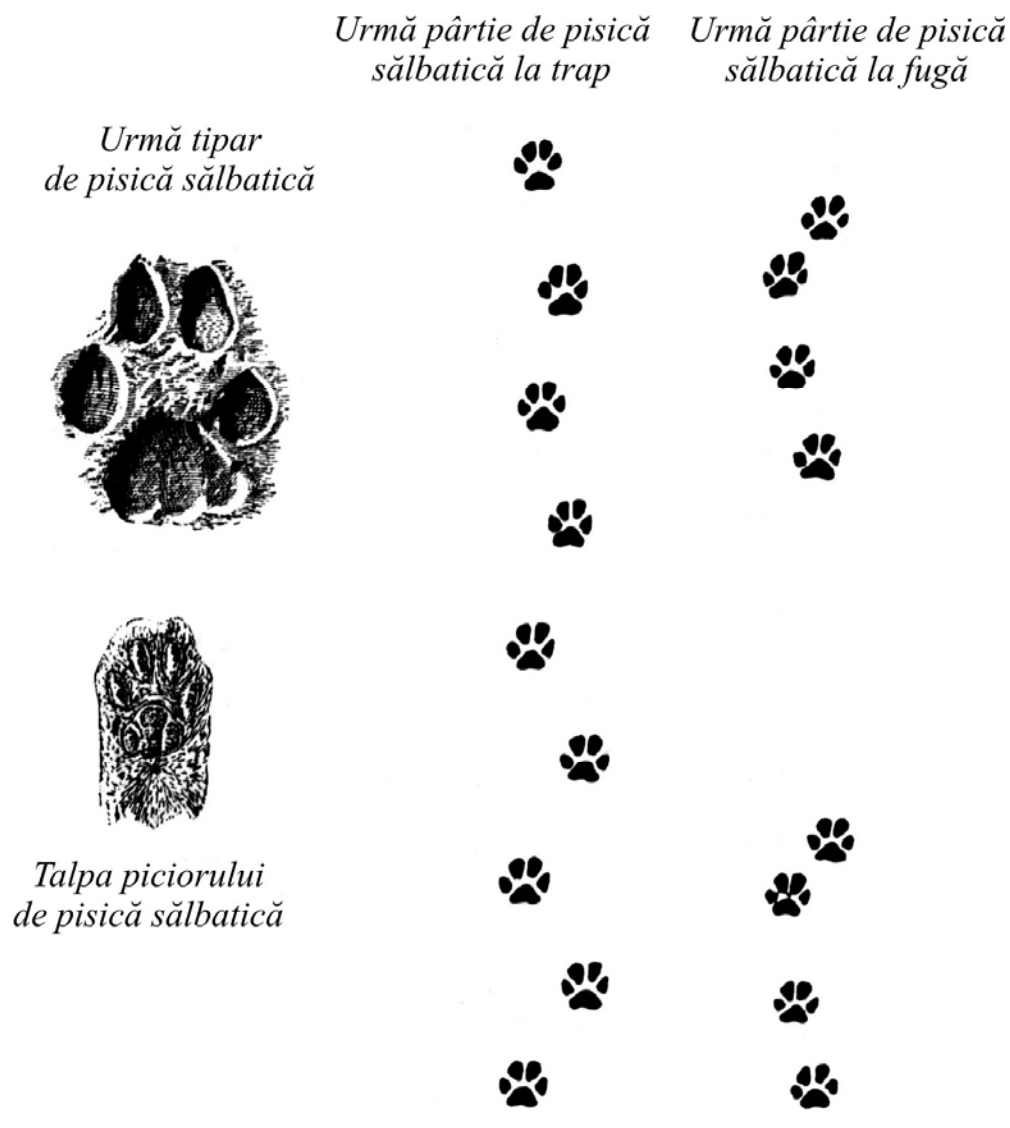
III) Pentru răs se masoară urmele proaspete pe zapadă sau sol în prezența unui instrument de măsură, apoi se fotografiază urmele pârție.

Urmă tipar de răs

Urmă pârție de răs

IV) Pentru pisica salbatică se fotografiaza urmele partie proaspete pe zapada sau pe sol.

Înregistrarea și centralizarea datelor din teren se vor face respectând următoarele modele pentru:

- Fișa de observație la carnivore mari (Anexa 1);
- Centralizator pe gestionar (Anexa 2);
- Centralizatorul efectivelor de urs și a propunerilor de plafon maxim de intervenție pentru sezonul următor de vânătoare (Anexa 3);
- Centralizatorul efectivelor de râs, lup, pisică sălbatică și a propunerilor de plafon maxim de intervenție pentru sezonul următor de vânătoare (Anexa 4);
- Centralizatorul exemplarelor de carnivore recoltate (Anexa 5).